

Memo

Datum:
1 april 2014

Onderwerp: Schuldnotitie dd. maart 2014

Ter attentie van: Gemeenteraad

Afzender: college van burgemeester en wethouders

Waarom een Schuldnotitie?

In de programmabegroting 2014 hebben wij aangekondigd dat wij begin 2014 een notitie over de schuldpositie van onze gemeente zouden opstellen. Dit naar aanleiding van de relatief hoge schuldquote en de lage solvabiliteit.

Ook in de brief van Gedeputeerde Staten van 6 maart 2014 (bijgevoegd) over de beoordeling van de begroting 2015-2018 wordt aandacht geschonken aan de schuldpositie van de gemeenten. Het college van GS gaat er in de toekomst vanuit dat in de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting aandacht aan deze materie wordt geschonken.

Barneveld heeft een omvangrijke schuldpositie. Deze schuldpositie vindt zijn oorzaak in twee belangrijke factoren, namelijk:

1. Het actieve grondbeleid in de afgelopen jaren, en,
2. De omvangrijke investeringen in onderwijs, infrastructuur en sport in de afgelopen periode.

In beide grootheden is voor een bedrag van circa € 160 miljoen geïnvesteerd. In hoeverre vormt deze schuldpositie een bedreiging voor een solide financiële positie van onze gemeente?

Wij zijn van oordeel dat door de actieve grondpolitiek in de afgelopen periode wij een gezonde basis hebben geschapen voor een verantwoord ruimtelijke ordenings- en volkshuisvestingsbeleid voor de komende decennia.

In het door de gemeenteraad vastgestelde Position Paper voor de herijking van de Strategische Visie Barneveld wordt geconstateerd dat de schatting in 2009 over een uiteindelijke doorgroei van het inwonertal van Barneveld tussen de 65.000 en 70.000 inwoners tussen 2030 en 2040 nog steeds realistisch is. De prognose voor Barneveld is positiever dan voor de regio of de provincie.

Uit een recent woningbehoefte-onderzoek van de regio Amersfoort blijkt ook dat er uitgaand van een behoedzaam scenario, voor onze gemeente tot het jaar 2040 een behoefte is van 5500 woningen. Dat betekent dat onze huidige voorraad grond deze behoefte kan dekken tot het jaar 2032.

De investeringen van de afgelopen jaren vertegenwoordigen op de balans een

waarde van € 163 miljoen per eind 2012. Tegenover dit onderdeel van onze schuldpositie staat dus een reële waarde van de vaste activa.

Wij vinden het van belang om de inhoud van deze Schuldnote in dit perspectief te plaatsen. Wij sluiten onze ogen niet voor onze omvangrijke schuldpositie; gelet op onze perspectiefvolle situatie, is er tegelijkertijd naar ons oordeel geen reden om ons beleid op dit punt drastisch bij te stellen.

Wel willen wij, samen met u, de in de notitie gedane aanbevelingen onder de loep nemen en tot gezamenlijke conclusies komen ten aanzien van het toekomstig financieel beleid.

Aan: College van Burgemeester & Wethouders van gemeente Barneveld
Van: Afdeling Financiën gemeente Barneveld & Zanders
Datum: Maart 2014

Aanleiding

Uit een jaarlijkse analyse, uitgevoerd door de VNG (publicatiedatum 23 mei 2011), is gebleken dat diverse kengetallen "Schuld" van de gemeente Barneveld, boven de VNG normen uitkomen, uitgaande van de balansdatum 31 december 2011.

In de Programmabegroting 2014 is door het college aangekondigd, dat begin 2014 een notitie over de schuldpositie van de gemeente Barneveld opgesteld wordt. Dit naar aanleiding van de relatief hoge schuldquote en de lage solvabiliteit van de gemeente Barneveld. In deze notitie wordt ingegaan op de verwachte ontwikkeling van de verschillende kengetallen op de middellange termijn en, zo mogelijk, hoe deze verbeterd kunnen worden.

Het primaire doel van deze Schuldnotitie is derhalve het in beeld brengen, en beoordelen, van de omvang van de schuldpositie van de gemeente Barneveld vanaf 2012 tot en met 2022. Bij het in beeld brengen van de ontwikkelingen van de kengetallen "Schuld" wordt zoveel als mogelijk aangesloten bij de kengetallen "Schuld" die de VNG hanteert.

I. Perspectief

In het verleden werd bij de beoordeling van de gemeentefinanciën vooral gekeken of de begroting sluitend was en in hoeverre de weerstandscapaciteit voldoende was om ingeschatte risico's te kunnen opvangen. Dit werd met name ingegeven doordat de financieel toezichthouder op deze gronden toetst of een gemeente onder licht of zwaarder toezicht komt. Het meer bedrijfsmatig beoordelen van de gemeentefinanciën door ook de financieringskengetallen hierbij te betrekken, was in het verleden niet aan de orde. Echter een trend is waarneembaar dat kengetallen in toenemende mate een rol spelen bij het beoordelen van de gemeentefinanciën.

De gemeente Barneveld kijkt al langere tijd naar kasstromen, kengetallen en financieringsbehoefte, bijvoorbeeld tijdens de 'Treasury klankbordgroep' en in de Programmabegroting 2014 zijn financieringskengetallen van de afgelopen twee jaar opgenomen. Deze kengetallen lieten de relatief hoge schuldpositie van de gemeente zien.

De schuldpositie is vooral ontstaan in de periode voor 2009 als gevolg van een actief grondbeleid met actieve grondverwerving. Daarnaast is de schuldpositie toegenomen als gevolg van een ambitieus investeringsprogramma behorende bij de groeiende gemeente, zoals bepaald in de strategische visie.

Kredietverstrekking aan de decentrale overheid gaat nu vrijwel ongelimiteerd via de sectorbanken. Hierbij spelen kengetallen nog geen rol. Met deze notitie wil gemeente Barneveld anticiperen op een mogelijke ontwikkeling waarbij beschikbaarheid van financiering voor gemeenten mede bepaald wordt door het niveau van de kengetallen. Daarnaast is het van belang de waarde van de

financieringskengetallen te betrekken bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente, dit gecombineerd met o.a. de weerstandsfactor.

Voorraad grond

Een belangrijk deel van de financieringsbehoefte vindt zijn oorzaak in het actieve grondbeleid van de afgelopen jaren. Het actieve grondbeleid heeft de gemeente sturing op de grote ruimtelijke ontwikkelingen verschaft. Het grondbeleid is voor de gemeente niet een doel op zich, maar is een middel om het ruimtelijk beleid van de gemeente te realiseren en zodoende bij te dragen aan een zo goed mogelijk woon-, leef- en werkmilieu binnen de gemeente (bron: Nota Grondbeleid 2011), maar heeft tegelijk de financieringsbehoefte en daarmee het risicoprofiel van de gemeente, sterk doen toenemen. De groei van de voorraad grond heeft zich vooral voorgedaan tot 2009, waarna het grondbeleid is bijgesteld naar actief, doch behoedzaam grondbeleid. Dit nieuwe beleid past beter bij het economische tijdsgewricht sinds 2009. De grondvoorraad vertegenwoordigt een waarde van € 175 miljoen op de balans eind 2012.

Investerings

Een ander belangrijk deel van de financieringsbehoefte vindt zijn oorzaak in de investeringen. Hiermee zijn vooral de voorzieningen in het onderwijs, verkeer en sport gerealiseerd. De investeringen vertegenwoordigen op de balans een waarde van € 163 miljoen eind 2012. In bijlage d is een weergave opgenomen van de vaste activa en een indicatie van de actuele waarde.

II. Ontwikkeling van de schuldpositie (2012-2022)

De ontwikkeling van de schuldpositie, periode 2012-2022, wordt in beeld gebracht op basis van onderstaande meerjarenbalans. De meerjarenbalans is opgesteld op basis van informatie zoals die momenteel bekend is. In deze balans zijn alleen die posten opgenomen die een langlopend karakter hebben en daarmee de financieringsbehoefte beïnvloeden. De afdeling financiën van de gemeente Barneveld heeft de meerjarenbalans opgesteld in nauwe afstemming met het Ontwikkelingsbedrijf.

standen per 31/12	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Activa											
<i>Vaste activa</i>											
Immateriële vaste activa	95	133	507	410	326	242	159	125	90	56	22
Materiële vaste activa	163.121	161.784	176.762	177.128	184.772	189.946	189.234	185.030	180.847	176.699	172.739
Financiële vaste activa	36.559	38.662	38.914	37.634	36.354	34.674	34.394	34.114	33.834	33.554	33.274
<i>Vlottende activa</i>											
Voorraden	175.164	163.066	169.603	145.976	113.276	83.725	72.894	45.151	19.436	4.646	2.765
Voorziening Voorraden	31.375	26.070	24.588	19.744	18.300	18.300	10.830	7.580	4.838	3.513	3.513
Totaal activa	343.564	337.575	361.199	341.405	316.428	290.287	285.851	256.839	229.370	211.442	205.287
Passiva											
<i>Eigen vermogen</i>											
Reserves	76.700	54.720	53.495	52.066	50.637	49.208	48.208	47.208	46.208	45.208	44.208
<i>Vreemd vermogen</i>											
Voorzieningen	6.059	13.287	13.117	12.947	12.947	12.947	12.947	12.947	12.947	12.947	12.947
Totaal passiva	82.759	68.007	66.612	65.013	63.584	62.155	61.155	60.155	59.155	58.155	57.155
Financieringsbehoefte	260.805	269.569	294.587	276.392	252.844	228.132	224.696	196.684	170.215	153.287	148.132

Tabel 1: Meerjarenbalans gemeente Barneveld 2012-2022 (x € 1.000)

Hieronder worden de belangrijkste balansposten kort toegelicht, waarin de besluitvorming tot en met december 2013 is verwerkt.

1. Materiële Vaste Activa: deze post laat de ontwikkeling zien van de boekwaarde van het bezit, zoals gronden en terreinen, gebouwen, woon- en bedrijfsruimte, vervoersmiddelen, machines en apparaten, rekening houdend met afschrijvingen en nieuwe investeringen;
2. Financiële Vaste Activa: deze post laat de ontwikkeling zien van (voornamelijk) de langlopende leningen verstrekt aan derden (personeel, circa € 34 miljoen aan hypotheek; en PPS De Burgt ca. € 3 miljoen);
3. Voorraden (inclusief voorziening voorraden): deze post laat de ontwikkeling zien van de boekwaarde van de voorraden. Het verloop van de voorraden is conform de vastgestelde grondexploitaties. In 2012 is besloten een voorziening te treffen, groot € 31,4 miljoen, op de waardering van de voorraad gronden;
4. Reserves: deze post laat de ontwikkeling zien van het eigen vermogen. Hierbij is geen rekening gehouden met resultaat. Als gevolg van de getroffen voorziening op basis van de herwaardering grondposities 2012 zijn de reserves afgenomen van € 106 miljoen per eind 2011 naar € 76,7 miljoen per eind 2012;
5. Voorzieningen: deze post laat hoofdzakelijk de ontwikkeling zien van de voorzieningen voor verplichtingen en risico's en ter egalisatie van lasten;
6. Financieringsbehoefte (Schuldpositie): deze post laat de ontwikkeling zien van de financieringsbehoefte en betreft de sluitpost in de balans.

III. Analyse schuldontwikkeling en kengetallen "Schuld"

De schuldpositie (de financieringsbehoefte) van de gemeente neemt met € 112,7 miljoen af, van € 260,8 miljoen per eind 2012 naar € 148,1 miljoen per eind 2022. Deze afname wordt vooral veroorzaakt door de sterke afname, groot circa € 145 miljoen, van de voorraad bouwgrond.

Om de verwachte ontwikkeling van de schuldpositie van de gemeente te kunnen beoordelen wordt de ontwikkeling van de kengetallen "Schuld", gedurende de periode 2012-2022, in beeld gebracht. De uitkomsten van de kengetallen worden afgezet tegen de VNG normen.

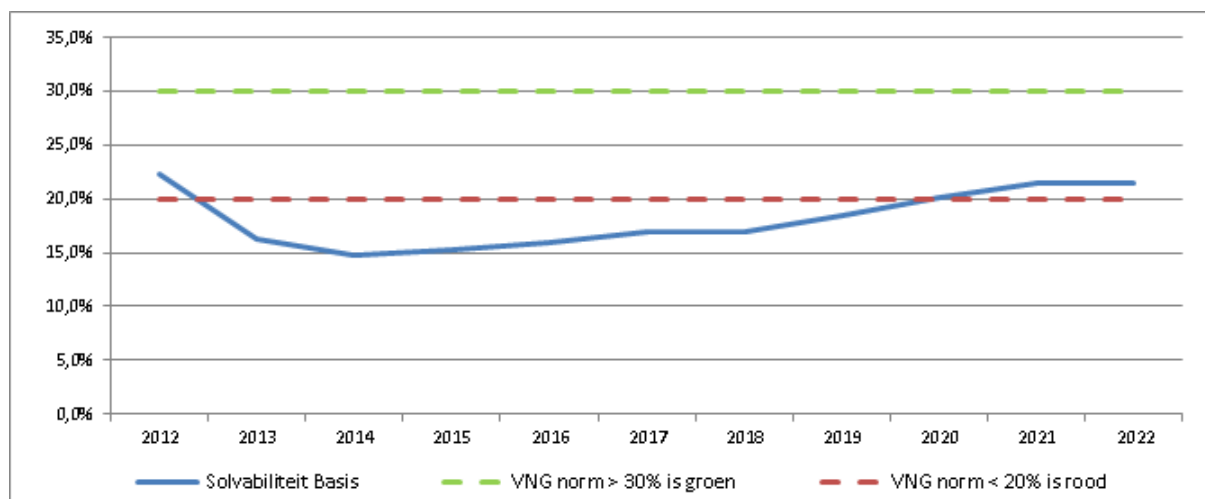
In onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van de kengetallen "Schuld" vermeld. Bij de berekening van de (netto) schuld-, de uitleen- en voorraadquote en de effectieve schuldquote is ervan uitgegaan dat er een nulresultaat behaald wordt en dat de totale jaarlijkse exploitatie-inkomsten gelijk blijven (basisjaar 2011).

	Basis	Norm	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	Solvabiliteit	>30%	22,3%	16,2%	14,8%	15,3%	16,0%	17,0%	16,9%	18,4%	20,1%	21,4%	21,5%
2.	Schuld / MVA + FVA + Voorraden	<0,80	0,76	0,80	0,82	0,81	0,80	0,79	0,79	0,77	0,74	0,73	0,72
3.	Netto schuldquote	< 100%	246,6%	254,9%	278,5%	261,3%	239,1%	215,7%	212,5%	186,0%	160,9%	144,9%	140,1%
	Uitleenquote		34,6%	36,6%	36,8%	35,6%	34,4%	32,8%	32,5%	32,3%	32,0%	31,7%	31,5%
	Voorraadquote		136,0%	129,5%	137,1%	119,4%	89,8%	61,9%	58,7%	35,5%	13,8%	1,1%	-0,7%
4.	Effectieve schuldquote	< 70%	76,1%	88,8%	104,6%	106,4%	114,9%	121,1%	121,3%	118,2%	115,1%	112,1%	109,3%

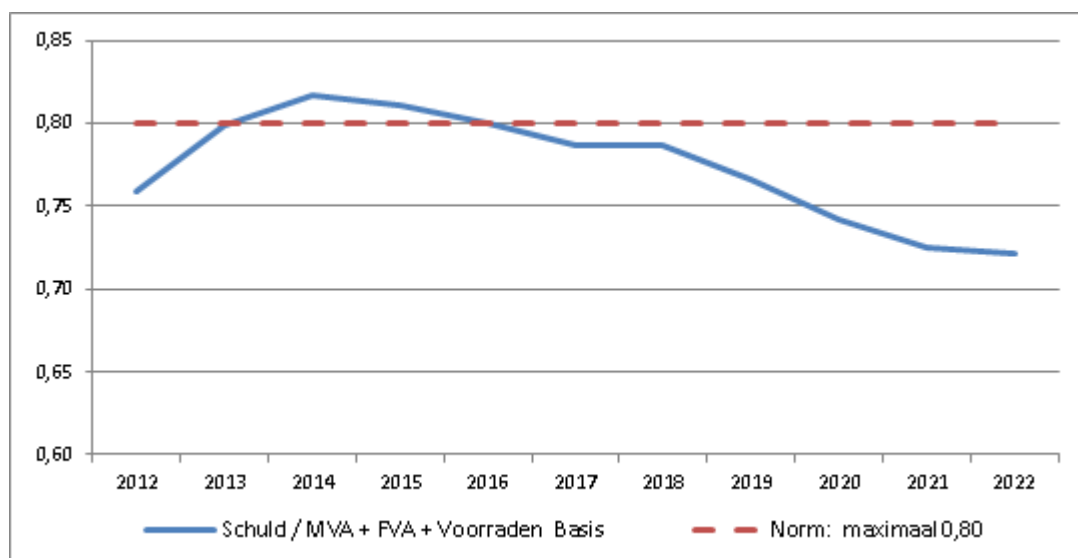
Hieronder wordt de ontwikkeling van de kengetallen "Solvabiliteit", "Verhouding schuld versus bezit" en de "effectieve schuldquote" grafisch weergegeven.

Ontwikkeling Solvabiliteit (kengetal Schuld)

De solvabiliteit van de gemeente beweegt zich de komende jaren vooral onder de 20% en 30%. Naarmate het eigen vermogen groter is ten opzichte van het vreemd vermogen is de solvabiliteit gunstiger.

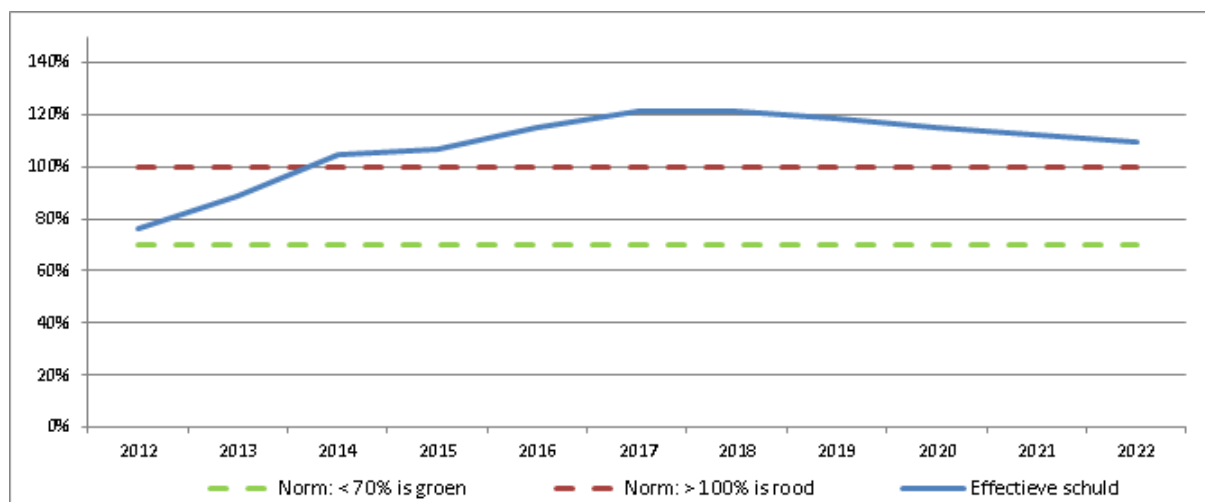
Ontwikkeling verhouding Schuld versus bezit (kengetal Schuld)

Verstrekkers van vreemd vermogen beoordelen een uitkomst boven de 0,80 vaak als onvoldoende hetgeen aanleiding kan zijn om geen financiering (meer) te verstrekken. Naarmate het risico, naar het oordeel van de verstrekkers van vreemd vermogen, in bijvoorbeeld de voorraden bouwgrond toeneemt, kan de norm aangescherpt worden.

Ontwikkeling Effectieve schuldquote (kengetal Schuld)

De effectieve schuldquote is de schuld (gecorrigeerd voor de totale voorraden en de totale financiële vaste activa) die werkelijk op de exploitatie drukt, uitgedrukt als aandeel van de inkomsten.

Ad. 1: Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit geeft de mate aan waarin de gemeente in staat is het totale vreemde vermogen terug te betalen bij verkoop van haar bezittingen. Naarmate het eigen vermogen groter is ten opzichte van het vreemd vermogen is de solvabiliteit gunstiger.

Als gevolg van de getroffen voorziening voor de gronden in 2012 is het eigen vermogen gedaald naar € 76,7 miljoen per eind 2012. Het eigen vermogen (de resterende buffer) om tegenvallers op te vangen daalt de komende jaren beperkt en blijft in de meerjarenbalans boven de € 44 miljoen (per eind 2022).

De VNG hanteert de volgende signalering voor solvabiliteit: > 30% is groen, > 20% - < 30% is oranje en < 20% is rood. De gemeente Barneveld scoort tot 2020 "rood" en vanaf 2020 "oranje".

De negatieve trend van de solvabiliteit wordt vanaf 2015 in het bijzonder omgebogen door de begrote afname, groot circa € 145 miljoen, van de voorraden (periode 2014-2022). Een belangrijk aandachtspunt is de mate van onzekerheid van de begrote afname van de voorraden. Deze afname is sterk bepalend voor de hardheid (kwaliteit) van de positieve ontwikkeling.

Ad. 2: Schuld / (MVA + FVA + Voorraden)

De verhouding tussen de schuld en de materiele vaste activa (MVA) inclusief voorraden en financiële vaste activa (FVA) is eveneens een kengetal dat gehanteerd kan worden bij het beoordelen van de schuldpositie van de gemeente. Deze verhouding wordt in toenemende mate gehanteerd door banken bij het verstrekken van vreemd vermogen aan tegenpartijen in de publieke sector.

Een gangbare norm voor dit kengetal is 0,80. Een norm van maximaal 0,80 betekent dat maximaal 80% van de vaste activa met een lang karakter met vreemd vermogen (schuld) gefinancierd mag worden.

Verstrekkers van vreemd vermogen beoordelen een uitkomst boven de 0,80 vaak als onvoldoende hetgeen aanleiding kan zijn om geen financiering (meer) te verstrekken. Echter, naarmate het risico, naar het oordeel van de verstrekkers van vreemd vermogen, in bijvoorbeeld de voorraden bouwgrond toeneemt, kan de norm aangescherpt worden.

Inclusief de voorraad bouwgrond en de financiële vaste activa daalt het kengetal tot onder de norm van 0,80. Aandachtspunt hierbij is in het bijzonder de waarde van de voorraden die meegenomen wordt in de berekening.

Ad. 3: Netto schuldquote

De netto schuldquote is de totale financieringsbehoefte (schuld) uitgedrukt als aandeel van de inkomsten. De VNG-richtlijnen beoordelen een netto schuldquote tussen 0% en 100% als "groen". Een netto schuldquote boven de 130% scoort "rood" in de VNG houdbaarheidstest.

De netto schuldquote van de gemeente komt in alle jaren, hoewel dalend, gedurende de periode 2014-2022 boven de norm van 130% uit, hetgeen score "rood" oplevert.

Ad. 4: Effectieve schuldquote

Om de omvang van de schuldpositie van de gemeente op basis van de netto schuldquote te nuanceren hanteert VNG de "effectieve schuldquote". De effectieve schuldquote is de schuld (gecorrigeerd voor de totale voorraden en de totale financiële vaste activa) die werkelijk op de exploitatie drukt, uitgedrukt als aandeel van de inkomsten. De VNG heeft hier nog geen eenduidige norm voor geformuleerd.

Men gaat er in de effectieve schuldquote vanuit dat voor de uitgeleende gelden de rente op de schulden die hier tegenover staan, doorberekend kunnen worden aan de tegenpartij. Echter de tegenpartijen, aan wie een gemeente geld uitleent, zijn niet in alle gevallen per definitie kredietwaardige partijen. Hierdoor bestaat de kans dat de uitgeleende gelden niet volledig terug komen. De gemeente kan met een deel van de schulden blijven zitten.

Ook op de voorraden bouwgrond loopt de gemeente een risico. De gemeente kan na de verkoop met een deel van de schulden blijven zitten of dient voortijdig een deel van de waarde van de voorraad te herwaarderen.

Een effectieve schuldquote tussen 0% en 70% kan, afgeleid van de VNG norm voor de netto schuldquote (inclusief voorraden en financiële vaste activa), als "groen" beoordeeld worden. Een effectieve schuldquote boven de 100% zou in de gedachte van de VNG normen "rood" scoren.

De effectieve schuldquote van de gemeente komt in alle jaren, behalve 2012 en 2013, boven de 100% uit. Tot en met 2018 neemt de effectieve schuldquote toe

omdat de financiering gecorrigeerd voor voorraden en leningen aan derden toeneemt.

IV. Mogelijke maatregelen ter verbetering van kengetallen "Schuld"

De mogelijkheden om de kengetallen "Schuld" te verbeteren zouden onder meer kunnen bestaan uit een van de volgende punten (of een combinatie daarvan):

1. Verkoop bestaand bezit (afname post materiële vaste activa en/of voorraden) en/of
2. Jaarlijks toevoegen van resultaat aan de algemene reserves en/of
3. Verbetering van de exploitatie (lagere kosten, hogere inkomsten) en/of
4. Versobering (afbouw en/of spreiding) van de begrote investeringen voor de periode 2014-2022.

Bij het verkopen van materiële vaste activa, is het meest opportuun om bezit te verkopen dat niet nodig is voor het uitvoeren van de reguliere taak van de gemeente. Uit een eerste analyse op hoofdlijnen blijkt dat de omvang van (eventueel) te vervreemde objecten vooralsnog beperkt blijft tot circa € 11 miljoen (WOZ waarde). Ook de activa die zijn gevormd vanuit de overheveling van de voorraden grond naar de materiële vaste activa ad circa € 4 miljoen kunnen hierbij betrokken worden.

De boekwaarde van de balanspost "Materiële Vaste Activa" bedraagt per balansdatum 31 december 2013 circa € 162 miljoen. Uitgaande van een gelijke boekwaarde bedraagt het aandeel van de eventueel te vervreemde objecten daarmee circa 9%.

Om de balans van gemeente Barneveld te versterken zou de gemeente ervoor kunnen kiezen om eventuele positieve jaarresultaten aan de algemene reserves toe te voegen en de afmingsregeling van de algemene reserve niet langer toe te passen. Hiermee vermindert de financieringsbehoefte en dit zorgt voor een directe verbetering van de kengetallen schuld.

In deze notitie is een nulresultaat als uitgangspunt genomen op basis van de huidige projecties. Maatregelen 3 en 4 zouden in vervolgstappen verder in kaart gebracht kunnen worden.

V. Effecten van mogelijke maatregelen en tegenvallers op de kengetallen

Maatregelen of tegenvallers op de kengetallen "Schuld" van verkoop van voorraad of materiële vaste activa tegen boekwaarde, of door mutaties op de algemene reserves hebben effect op de kengetallen. Om hier een gevoel bij te krijgen worden een aantal individuele rekenvoorbeelden gegeven. Een combinatie van maatregelen en effecten is in de praktijk ook mogelijk, maar worden voor de overzichtelijkheid niet meegegeven.

2014	Norm	Basis	Ad 1. Verkoop MVA (a €10mln)	Ad 1. Verkoop grond (a €10mln)	Ad 2. Verkoop grond (a €50mln)	Ad 3. Positief resultaat (a € 10mln) toevoegen aan reserves	Ad 4. Negatief resultaat (a € 10mln) ten laste van reserves
Solvabiliteit	Min 30%	14,8%	15,2%	15,2%	17,2%	17,6%	12,0%
Schuld / MVA + FVA + Voorraden	Max 0,8	0,82	0,81	0,81	0,79	0,79	0,84
Netto schuldquote	Max 100%	278,5%	269,1%	269,1%	231,3%	269,1%	288,0%
Effectieve schuldquote	Max 70%	104,6%	95,2%	104,6%	104,6%	95,2%	114,1%

Tabel 2: Effecten van maatregelen of tegenvallers op de kengetallen.

Verkoop voorraad grond of materiele vaste activa tegen boekwaarde

1. De verkoop materiële vaste activa of van extra voorraden grond in 2014, totaal groot € 10 miljoen tegen boekwaarde, heeft de volgende effecten op de kengetallen "Schuld":
 - De solvabiliteit in 2014 stijgt van 14,8% naar 15,2 % . Dit is onder de 30% VNG norm;
 - De verhouding schuld afgezet tegen de som van de materiële vaste activa, de voorraden en financiële vaste activa daalt van 0,82 naar 0,81. Deze uitkomst ligt iets boven de maximale norm van 0,80;
 - De netto schuldquote daalt van 278,5% naar 269,1%. Dit is boven de norm van 130%;
 - Bij verkoop van materiele vaste activa daalt de effectieve schuldquote van 104,6% naar 95,2%. Dit is boven de norm van 70%. Bij verkoop van de voorraden blijft de effectieve schuldquote gelijk.
2. De verkoop van extra voorraden grond in 2014, voor totaal groot € 50 miljoen tegen boekwaarde heeft de volgende effecten op de kengetallen "Schuld":
 - De solvabiliteit in 2014 stijgt van 14,8% naar 17,2%. Dit is onder de 30% VNG norm;
 - De verhouding schuld afgezet tegen de som van materiële vaste activa, de voorraden en financiële vaste activa daalt beperkt van 0,82 naar 0,79. Deze uitkomst ligt onder 0,80 hetgeen net voldoende is;
 - De netto schuldquote daalt van 278,5% naar 231,3%. Dit is boven de norm van 130%. Bij verkoop van de voorraden blijft de effectieve schuldquote gelijk.

Volledig muteren van het jaarresultaat op de algemene reserves waarbij financieringsbehoefte met hetzelfde bedrag muteert.

3. Stel: het jaarresultaat in 2014 bedraagt € 10 miljoen positief en wordt volledig toegevoegd aan de algemene reserves:
 - De solvabiliteit in 2014 stijgt van 14,8% naar 17,6%. Dit is onder de 30% VNG norm. Het effect op de solvabiliteit is echter groter dan bij verkoop tegen boekwaarde van grond of materiele vaste activa voor totaal € 10 miljoen;
 - De overige kengetallen muteren vergelijkbaar met verkopen van materiele vaste activa, totaal groot € 10 miljoen, tegen boekwaarde.
4. Stel: het jaarresultaat in 2014 bedraagt € 10 miljoen negatief en wordt volledig ten laste gebracht van de algemene reserves:
 - De solvabiliteit in 2014 daalt van 14,8% naar 12,0%. Dit is onder de 30% VNG norm;
 - De overige kengetallen worden eveneens negatiever.

VI. Kasstroom

Naast de beoordeling van de kengetallen "Schuld" is inzicht in het verloop van de kasstromen nodig om te beoordelen hoe de financiële positie van de gemeente zich ontwikkelt.

Gekozen wordt om in deze notitie voor de reguliere exploitatie dit vooralsnog te benaderen vanuit de gedachten dat alle kosten en baten kasstromen zijn, uitgezonderd de afschrijvingen en mutaties in de reserves, vanuit een 0-resultaat en dat investeringen betrokken worden bij de uitgaven. Dit laat het volgende zien:

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Afschrijvingen	8.900	8.665	8.444	7.737	7.321	6.833	6.680	6.521	6.213
Mutaties reserves	-1.225	-1.429	-1.429	-1.429	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Investerings	<u>-24.233</u>	<u>-8.862</u>	<u>-15.927</u>	<u>-12.758</u>	<u>-6.464</u>	<u>-2.490</u>	<u>-2.366</u>	<u>-2.248</u>	<u>-2.135</u>
Effect kasstroom	-16.558	-1.626	-8.912	-6.450	-143	3.343	3.314	3.273	3.078

Op basis hiervan zien we dat in de jaren t/m 2018 de geplande investeringen groter zijn dan wat er aan afschrijvingen vrijvalt. Om de financieringsbehoefte vanuit de algemene dienst, dus zonder grondbedrijf, niet te laten toe nemen zal het investeringsvolume (inclusief mutaties van de reserves) niet groter moeten zijn dan het totaal aan afschrijvingen.

Om de totale financiële positie van de gemeente te beoordelen is het van belang om naast de kengetallen "Schuld", het kengetal (/de kengetallen) "Kasstroom" te monitoren. Een vereenvoudigde uitwerking van een kengetal kasstroom wordt in bijlage C kort uiteengezet.

VII. Conclusie en aanbevelingen

- Op basis van de meerjarenbalans opgesteld door de afdeling Financiën in samenwerking met het Ontwikkelingsbedrijf, staan vrijwel alle relevante kengetallen "Schuld" onder druk en worden de VNG normen beperkt gerealiseerd.

- De solvabiliteit komt in alle jaren onder de gehanteerde richtlijn (30%) van de VNG uit. De gemeente Barneveld scoort tot 2020 "rood" en vanaf 2020 "oranje".
- De netto schuldquote komt in alle jaren gedurende de periode 2014-2022 boven de norm van 100%. In alle jaren scoort de gemeente "rood" (>130%). Bovendien bestaat het risico dat schuld gekoppeld aan uitgeleende gelden en aangekochte voorraden niet volledig afgelost kan worden door een tegenpartij of door lager dan verwachte verkoopopbrengsten. De gemeente blijft dan met een (rest)schuld zitten. Dit resulteert in een schuldquote die vooral zal moeten afnemen door begrotingsoverschotten of resultaten op grondexploitatie.
- De effectieve schuldquote komt in alle jaren gedurende de periode 2014-2022 boven de in deze notitie gehanteerde norm van 70%. In alle jaren, behalve 2012 en 2013, scoort de gemeente "rood" (>100%).
- Om een substantiële verbetering van (alle) kengetallen t.o.v. de opgestelde meerjarenbalans te realiseren is het wenselijk dat de omvang van verkopen tegen boekwaarde verder naar boven kan worden bijgesteld. Het toevoegen van € 1,- resultaat aan de reserves heeft een positiever effect dan de verkoop van materiele vaste activa en/of voorraden, groot € 1,-, tegen boekwaarde. Een versnelde afname van de post voorraden grond kan bijdragen aan de verbetering. Echter een versnelde verkoop, ten opzichte van de geprognosticeerde afname, van de voorraden grond kan betekenen dat (extra) verliezen genomen dienen te worden waardoor het eigen vermogen van de gemeente negatief wordt beïnvloed.
- In 2012 is door de gemeente een voorziening getroffen, groot € 31,4 miljoen, in verband met verwachte waardedaling van de grondposities. Mocht onverhoopt blijken dat de komende jaren een extra voorziening getroffen dient te worden zal dit de solvabiliteit van de gemeente raken. Het eigen vermogen (de resterende buffer) om extra voorzieningen op te vangen daalt de komende jaren licht en bedraagt in de meerjarenbalans circa € 44 miljoen per eind 2022. Andersom is het mogelijk dat niet de gehele voorziening nodig blijkt, dan kan het restant toegevoegd worden aan de reserve.
- Vooralsnog wordt de beschikbaarheid van financiering niet beperkt door het niet realiseren van de normen van de kengetallen en kan de gemeente haar financiële verplichtingen nakomen. Het is echter niet ondenkbaar dat dergelijke normen op enig moment ook voor de gemeenten gaan gelden waardoor (her)financiering voor de gemeenten niet vanzelfsprekend is.

Aanbevelingen

Gericht op de voorraad grond:

- Vooral de mate van (on)zekerheid van de begrote afname van de voorraden (of lees omvang van de verkoopopbrengsten) is sterk bepalend voor de hardheid (kwaliteit) van de ontwikkeling van de geprojecteerde kengetallen. De (on)zekerheid van een versnelde of vertraagde afbouw

van de post voorraden is echter momenteel lastig in te schatten en heeft nadere analyse.

- Vanwege de financiële omvang van de voorraad grond het voortzetten en bewaken van de ingezette lijn van de uitvoering van aanbevelingen van Purple Blue.

Kasstroom

- Het kengetal "Kasstroom" is in deze notitie vereenvoudigd in bijlage C opgenomen. Het geeft inzicht in de mate waarin de gemeente op jaarbasis een aanvullende financieringsbehoefte heeft voor de reguliere exploitatie (dus de grondexploitatie uitgezonderd). Dit is overeenkomstig met het "primair surplus" zoals de VNG dit noemt. De VNG spreekt over het "primair surplus" dat voldoende groot moet zijn aflossingen te betalen.

Aanbevolen wordt om de ontwikkeling van het kengetal "Kasstroom", samen met de kengetallen "Schuld", op periodieke basis te monitoren.

- Het kengetal "Kasstroom" wordt beïnvloed door het wel of niet toerekenen van rente aan de grondexploitatieprojecten. Wanneer geen rente meer toegerekend kan worden aan grondexploitatieprojecten zal de kasstroomratio (en de exploitatie) negatief beïnvloed worden. Dit zal de gemeente dan op een andere manier moeten ombuigen.

Aanbevolen wordt om in de op te stellen notitie over de intern in rekening te brengen rente hiermee rekening te houden.

Algemeen

- Het blijven ontwikkelen van het risicomanagement van de gemeente met een goede balans tussen oog voor het weerstandsvermogen en kengetallen op het gebied van kasstromen en schuld. Het verdient aanbeveling om op periodieke basis de ontwikkeling van de kengetallen te monitoren, afgezet tegen de normen gehanteerd door de VNG, bijvoorbeeld in de Kadernota en Programmabegroting met daarin de effecten van maatregelen en nieuwe beleidstoevoegingen. Het is raadzaam om hiervoor een meerjarenbegrotingsmodel op balans, exploitatie en kasstromen niveau te gebruiken. Mede middels deze documenten verdere bewustwording creëren met betrekking tot de financiële positie van de gemeente.
- Bij het opstellen van het meerjareninvesteringsprogramma het totaal aan investeringen niet groter te laten zijn dan het bedrag aan afschrijvingen en mutaties in de reserves. Het verdient de aanbeveling om dit gegeven de som van de afschrijvingen ook zichtbaar te maken in het betreffende investeringsoverzicht. Voor de jaren tot en met 2018 is het investeringsvolume groter dan het bedrag aan afschrijvingen.
- Het verdient aanbeveling om de kenmerken van de post Financiële Vaste Activa (voornamelijk hypotheeklen verstrekt aan personeel) nader te analyseren. Mogelijk kunnen de kengetallen van de gemeente positief beïnvloed worden door het stimuleren van extra aflossingen of kan de portefeuille verkocht worden aan derden.

- Vervolgstappen nemen op deze notitie door dieper in te gaan op mogelijke maatregelen om de financiële robuustheid van de gemeente Barneveld te kunnen blijven waarborgen, met daarbij de mogelijke stappen:
 1. De financiële activa: Mogelijkheden verkennen voor het versneld afbouwen van de verstrekte hypotheke (*afronding eind Q2*);
 2. De mogelijkheden onderzoeken om de materiële vaste activa die vervreemd kunnen worden (versneld) te verkopen (*afronding eind Q3*);
 3. De kasstromen van de grondexploitaties onderzoeken om mogelijkheden van een (versnelde) afbouw van de post voorraden te vergroten (*afronding eind Q2*);
 4. Effect van aanpassing van rentetoerekening aan grondexploitaties op de kasstromen te betrekken bij de rente notitie (*afronding eind Q1*).
 5. Investeringsprogramma: bij de Programmabegroting 2015 de effecten van de voorgestelde investeringen 2015-2018 op de kengetallen in beeld brengen en zo nodig een herbeoordeling van de voorgestelde investeringen inbrengen (Q3).

Bijlage a. – Definities kengetallen

- **Solvabiliteit**
Het eigen vermogen uitgedrukt als aandeel van het balanstotaal
- **Netto Schuldquote**
Som van de financieringsbehoefte (schuld) uitgedrukt als aandeel van de inkomsten
- **Voorraadquote**
Som van voorraden uitgedrukt als aandeel van de inkomsten
- **Uitleenquote**
Som van financiële vaste activa uitgedrukt als aandeel van de inkomsten
- **Effectieve Schuldquote**
Som van de financieringsbehoefte (schuld) minus financiële vaste activa en voorraden, uitgedrukt als aandeel van de inkomsten
- **Verhouding Schuld versus activa**
De verhouding tussen de schuld en de materiele vaste activa inclusief voorraden en financiële vaste activa

Bijlage b. - Bronnen

- Houdbaarheidstest Gemeentefinanciën (model VNG) 2013-2022;

In het voortraject voor de Schuldnnotitie is samen met de gemeente uitvoerig gekeken naar mogelijkheden om de test van de VNG te integreren in de Schuldnnotitie. Om de volgende redenen is echter vooralsnog besloten dit niet te doen:

1. Het model hanteert andere uitgangspunten dan de door de gemeente opgestelde meerjarenbalans;
2. Het model is beperkt flexibel;
3. Het model is (nog) onvoldoende transparant.

Door bovenstaande redenen zou er geen eenduidige notitie ontstaan en zou deze kunnen afleiden van de kern en mogelijk voor verwarring zorgen. Gekozen is om wel gebruik te maken van de VNG kengetallen, de normen en van de geest van het document "houdbare gemeentefinanciën".

Het VNG model werkt overigens met "slecht weer" verkoopresultaten van 50% lagere prijzen in de eerste 2 jaar, vervolgens 1 jaar 40% lagere prijzen en daarna structureel 30% lagere prijzen. Afgezet tegen de reeds getroffen voorziening voorraden door de gemeente Barneveld dient nader onderzocht te worden of deze getallen voor de gemeente Barneveld ook van toepassing zijn.

Door de reeds getroffen voorziening voorraden houdt de gemeente Barneveld rekening met een totale daling van verkoopopbrengsten van circa 10% en een vertraging van verkopen met 1 jaar.

- Jaarrekening gemeente Barneveld 2012.

Bijlage c. – Kengetal “Kasstromen”

Een alternatieve benadering om inzicht te krijgen in het verloop van de kasstromen, om te beoordelen in welke mate de financiële positie van de gemeente zich ontwikkelt, is het monitoren van het kengetal “Kasstroom”.

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente op jaarbasis in staat is uit de beschikbare inkomsten, na aftrek van alle uitgaven (inclusief rente) de aflossingsverplichtingen van de leningenportefeuille (schuldpositie) te voldoen.

De VNG spreekt over het “primair surplus” dat voldoende groot moet zijn om de aflossingen te betalen. Het “primair surplus” in enig jaar is opgebouwd uit het onverdeeld resultaat plus de afschrijvingen in het betreffende jaar.

In onderstaand rekenvoorbeeld wordt uitgegaan van een leningenportefeuille met een 50 jarig aflossingsschema (2%/jaar) en een 25 jarig aflossingsschema (4%/jaar).

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Afschrijvingen bestaand	9.500	8.665	8.444	7.737	7.321	6.833	6.680	6.521	6.213
Afschrijvingen nieuw	133	709	902	1.449	1.654	1.804	1.946	2.081	2.210
* Onverdeeld resultaat +/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Primair Surplus	9.633	9.375	9.346	9.185	8.975	8.636	8.626	8.602	8.423
Aflossingen (2%) -/-	5.519	5.736	5.817	5.557	5.014	4.403	4.274	3.723	3.203
Tekort/overschot	4.114	3.639	3.529	3.629	3.961	4.233	4.351	4.879	5.220
Aflossingen (4%) -/-	11.037	11.472	11.634	11.114	10.028	8.807	8.549	7.446	6.406
Tekort/overschot	1.405-	2.097-	2.288-	1.928-	1.053-	171-	77	1.156	2.017
<i>* uitgangspunt voor deze opstelling is een 0-resultaat</i>									

Uitgaande van een 25 jarig aflossingsschema (4%/jaar) ontstaat in de periode 2014-2019 een tekort. Door de begrote sterke afname van de financieringsbehoefte in de periode 2014-2022 ontstaat er vanaf 2020 een overschot dat geleidelijk toeneemt.

Het werkelijke aflossingsschema van de gemeente Barneveld is overigens korter dan 25 jaar (> 5% per jaar). De portefeuille van de gemeente bestaat grotendeels uit leningen waarop gedurende de looptijd niet wordt afgelost. Op de einddatum van een lening dient de hoofdsom van de lening in een keer afgelost te worden uit eigen middelen en/of vreemd vermogen.

Zolang de beschikbaarheid van leningen voor gemeenten niet onder druk staat is het aflossingsschema (>5%) van de gemeente Barneveld realiseerbaar. Het is niet ondenkbaar dat de beschikbaarheid van leningen voor gemeenten wel onder druk komt te staan en de verstrekkers van vreemd vermogen, als voorwaarden bij het verstrekken van financiering, minimale normen gaan hanteren voor kengetallen, zoals hierboven gepresenteerd.

Bijlage d. – Vaste activa en een indicatie van de actuele waarde

De ontstane financieringsbehoefte is mede ontstaan door gerealiseerde investeringen. De investeringen zijn vooral gerealiseerd ten aanzien van schoolgebouwen, sport- en gymvoorzieningen; verkeer en vervoer.

De waardering van de activa is conform de waarderingsvoorschriften voorkomend uit de BBV (Besluit begroting en verantwoording voor gemeenten) en de vastgestelde financiële verordening. De werkelijke waarde kan op onderdelen van de vaste activa afwijken van de boekwaarde. Het is overigens niet toegestaan om hiervoor de balans corrigeren. De werkelijke waarde (vervreemdingsprijs) is moeilijk te bepalen. In deze bijlage wordt ter illustratie de verzekerde waarde weergegeven van de gebouwen.

Boekwaarde

In onderstaand overzicht is de vaste activa onderverdeeld naar de verschillende categorieën:

Vaste activa	Boekwaarde 1/1 €
IVA: Kosten van onderzoek en ontwikkeling	90.462
MVA: EN: Gronden en terreinen	21.024.768
MVA: EN: Woonruimten	153.178
MVA: EN: Bedrijfsgebouwen	92.931.177
MVA: EN: Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	2.386.259
MVA: EN: Vervoermiddelen	2.569.611
MVA: EN: Machines, apparaten en installaties	6.872.046
MVA: EN: Overige	11.345.703
MVA: MN: Woonruimten	36.004
MVA: MN: Bedrijfsgebouwen	315.451
MVA: MN: Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	23.967.623
MVA: MN: Vervoermiddelen	409
MVA: MN: Machines, apparaten en installaties	252.493
MVA: MN: Overige	1.275.093
FVA: Kapitaalverstrekking deelnemingen	87.489
FVA: Kapitaalverstrekking overige verbonden partij	150.000
FVA: Leningen aan deelnemingen	0
FVA: Overige langlopende leningen	35.920.709
FVA: Bijdrage aan activa van derden	396.621
Totaal vaste activa	199.775.097

(EN: economisch nut; MN: maatschappelijk nut)

Enkele grote investeringen van de afgelopen 4 jaar zijn de investeringen in de Meerwaarde (€ 24 mln), Van Lodenstein College (€ 9 mln), huisvesting primair onderwijs (ca. € 7 mln per jaar), sportcomplexen (ca. € 2 mln per jaar).

Verzekerde waarde gebouwen

Een indicatie van de werkelijke waarde geeft de verzekerde waarde van de gebouwen. De verzekerde waarde zal in het algemeen hoger liggen dan de vervreemdingsprijs. De verzekerde waarde geeft een totaal van € 291 miljoen die afgezet kan worden tegen de categorie woonruimten en bedrijfsruimten (met economisch nut en maatschappelijk nut) voor bij elkaar € 93 miljoen. De verzekerde waarde geeft het volgende beeld per categorie:

Verzekerde waarde gebouwen	x miljoen €
Voortgezet onderwijs	98
Basis onderwijs	82
Sport/zwem/gymgebouwen	45
Gemeentelijke gebouwen	30
Brandweer	10
Club/dorpsgebouwen	9
Museum/bibliotheek	7
Woningen	3
Monumenten	2
Peuterspeelzalen	1
Transferium	4
Totaal verzekerde waarde	291

Stille reserve

Stille reserve is het verschil tussen de hogere directe opbrengstwaarden bij verkoop en de boekwaarden van de activa. Hierbij kan naast de gebouwen, gedacht worden aan aandelen en bedrijfsmiddelen. De directe opbrengstwaarde is over het algemeen niet zeker en bovendien zijn de betreffende gemeentelijke activa niet direct verkoopbaar of verhandelbaar. Daarom is het moeilijk in te schatten hoe groot de stille reserve werkelijk is.